

Türkiye'nin güneydoğusunda bir şehirde çocuk cerrahisine kadar biliniyor?

Bahattin AYDOĞDU

Mardin Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi, Çocuk Cerrahisi Kliniği

Özet

Amaç: Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde çocuk cerrahisi uzmanlığının halk ve diğer branş hekimlerince bilinirliğinin ölçülmesi.

Gereç ve Yöntem: 1 Ocak-30 Eylül 2009 tarihleri arasında Mardin Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Çocuk Cerrahisi Polikliniği'ne başvuran 653 hasta ve aileleri çalışma kapsamına alındı. Başvuru yakınması, geldiği yer (il merkezi, ilçe, köy), ana-babanın eğitim durumu, çocuk cerrahisi polikliniğine kim tarafından yönlendirildiği sorgulandı.

Bulgular: Başvuranların 476 (% 72,9) erkek, 177 (% 27,1) kız hasta olup, bunların yaş ortalaması 39,5 ay (1 ay-16 yaş) idi. Hastaların 176'sında (% 27) çocuk ürolojisi sorunları varken, 447 olguda genel çocuk cerrahisini ilgilendiren hastalıklara sahipti. Çoğunluğu ilçelerden gelmişti, annelerin 327'si (% 50) okuma-yazma bilmezken, babaların 341'i (% 52,2) ilkökul mezunu idi. Çoğunluğu kendi kararı ile veya bir çocuk hastalıkları uzmanı tarafından çocuk cerrahisine yönlendirilmişti. Kendi isteği ile başvuran hastalardaki ürolojik olgu sayısı, diğer doktorlar tarafından yönlendirilenlere göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksekti ($p<0,05$).

Sonuç: Çocuk cerrahlarının hangi hastalıklarla ilgilendiği halk ve pratisyen hekimlerce yeterince bilinmemekle birlikte, ürolojik sorunları olanların bir çocuk cerrahına kendiliğinden başvurma oranı diğer hekimlerin yönlendirmesine göre daha yüksektir.

Anahtar kelimeler: Çocuk cerrahi, ana-baba, doktorlar, eğitim

Summary

How much is pediatric surgery known in a city at southeast of Turkey?

Aim: To evaluate the extent of acknowledgement of speciality of pediatric surgery among public and general practitioners in Southeast region of Turkey.

Material and Method: 653 patients and their parents who were admitted to Mardin maternity and children hospital were interviewed between January 1st and September 30rd. 2009. Presenting complaints of the patients, their regions of referrals (city center, town, village), the education level of the parents and their referral centers were analyzed.

Result: Among 476 (72.9 %) boys and 177 (27.1 %) girls with a mean age 39.5 months (1 month-16 years) who were admitted in the hospital, 176 (27.0 %) patients had urological, and 447 general surgical problems. Majority of the patients came from a small town and 327 (50 %) mothers were illiterate, while 341 (52.2 %) fathers were primary school graduates. Majority of the patients were directed to the pediatric surgery by the pediatricians or they consulted to pediatricians, themselves. The urological problems were statistically higher among the patients who consulted to pediatricians by themselves rather than attending physicians.

Conclusion: Whereas the public and practising doctors do not have enough knowledge about the pediatric surgeon's dealings; the ratio of the urological problems are higher among the patients who referred to pediatric surgeons by themselves rather than attending physicians.

Key words: Pediatric surgery, parents and doctors, education

Giriş

Çocuk cerrahları çocukları seven, onların cerrahi so-

runlarını ve metabolizmalarını iyi bilen, teknik yönden özel bilgi ve becerilerle donatılmış olarak çocuklara yaklaşan hekimlerdir⁽⁵⁾.

* XXVIII. Ulusal Çocuk Cerrahisi Kongresi'nde sunulmuştur, 22-25 Eylül 2010 Antalya.

Adres: Dr. Bahattin Aydoğdu, Bakırköy Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Cerrahi Kliniği, Yenimahalle, Bakırköy, İstanbul

Yayına kabul tarihi: 28.02.2011

Dünyada çocuk cerrahisi dalının gelişimine bakıldığında kurucularının 2. Dünya Savaşı'ndan hemen önce ortaya çıktığı görülür⁽⁵⁾.

Ülkemizde ise 15. yy. ortalarında, Amasyalı cerrah Şerafeddin Sabuncuoğlu'na ait "Cerrahiyye-i ilhaniye" adlı kitapta çocuk cerrahisi ile ilgili bölümleri olduğu biliniyor. İlk çocuk cerrahisi kliniği ise 1933'te "Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi" kliniği olarak Prof. Dr. Akif Şakir Şakar tarafında kurulmuştur. Çocuk cerrahisi, Prof. Dr. İhsan Numanoğlu'nun çabaları ile 1961'de ortopediden ayrılarak modern anlamda, yalnız çocuk cerrahisi ile ilgili çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra yetişen çocuk cerrahlarının katkısı ile 1982'de çıkarılan 2547 sayılı Üniversiteler Kanunu ile çocuk cerrahisi anabilim dalı haline gelmiştir^(1,2). Son 30-40 yıldır anabilim dalı olarak gösterilen çabalara ve yoğun çalışma şartlarına karşın çocuk cerrahisi halen hekimler ve halk tarafından yeterince tanınmamaktadır. Bu çalışma ülkemizin belirli bir bölgesinde çocuk cerrahisi'nin ne kadar tanındığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Ocak 2009-Eylül 2009 arasında Mardin çocuk cerrahisi polikliniğine başvuran 653 hasta ve aileleri çalışmaya alındı. Hastaların, yaşı, başvuru yakınması, geldiği yer (il merkezi, ilçe, köy), anne-babanın okur-yazarlık ve eğitim düzeyi, ailenin çocuk cerrahisi polikliniğine kendi isteği ile mi, yoksa çevresinin önerisi üzerine mi başvurduğu soruldu. Öneri üzerine başvurduysa kim tarafından yönlendirildiği, bir hekim tarafında yönlendirmiş ise hekimin pratisyen mi,

uzman mı olduğu, uzman ise uzmanlık alanı, çocuk cerrahisine daha önce gidip gitmediği hastanın ana-babasından öğrenildi.

Çalışma sonuçlarının istatistiksel analizinde "ki-kare testi" uygulandı.

Bulgular

Polikliniğe başvuran 476'sı (% 72,9) erkek, 177'si (% 27,1) kız olmak üzere toplam 653 hasta değerlendirilmeye alındı. Yaş ortalaması 39,5 ay (1 ay-16 yaş) olan hastaların 477'si (% 73,0) çocuk cerrahisi, 176'sı (% 27,0) çocuk ürolojisi hastasıydı. Hastaların 51'inin (% 23,1) il merkezinden, 366'sının (% 56,1) ilçelerden ve 136'sının (% 20,8) köylerden geldiği saptandı. Hasta annelerinin 327'sinin (% 50,0) okuma-yazma bilmediği ve eğitim düzeyinin çok düşük olduğu gözlemlendi. Babaların eğitim düzeyi annelerden daha yüksek olmasına karşın 80'i (% 12,3) okuma-yazma bilmiyordu. Polikliniğimize kendi isteği ile başvuran hastaların 185'i (% 28,3) çocuk cerrahisi, 84'ü (% 12,9) çocuk ürolojisi hastasıydı. Kendi isteği ile başvuran hastaların annelerinin 128'inin (% 47,6), babalarının ise 29'unun (% 10,8) okuma-yazma bilmediği saptandı (Tablo 1).

Hastaların 269'nun (% 41,2) ailenin kendi isteği ile 384'ünün yönlendirme ile polikliniğimize başvurdukları saptandı. Yönlendirme ile başvuranların daha çok

Tablo I. Hastaların polikliniklere başvurma şeklinin demografik özelliklere göre dağılımı.

Özellik	Sayı	%	Kendi isteği ile başvuru		Yönlendirme ile başvuru	
			Sayı	%	Sayı	%
Poliklinik adı	477	73,0	185	28,3	292	44,7
Çocuk Cerrahisi	176	27,0	84	12,9	92	14,1
Çocuk Ürolojisi						
Annenin eğitim düzeyi	327	50,0	128	19,6	199	30,5
Okuma-yazma bilmiyor	259	39,7	115	17,6	144	22,0
İlkokul	37	5,7	15	2,3	22	3,4
Ortaokul	23	3,5	7	1,1	16	2,4
Lise ve dengi okul	7	1,1	4	0,6	3	0,5
Yüksekokul/Üniversite						
Babanın eğitim düzeyi	80	12,2	29	4,4	51	7,8
Okuma-yazma bilmiyor	341	52,2	154	23,6	187	28,7
İlkokul	98	15,0	33	5,1	65	10,0
Ortaokul	97	14,9	38	5,8	59	9,1
Lise ve dengi okul	37	5,7	15	2,3	21	3,2
Yüksekokul/Üniversite						
Toplam	653	100,0	269	41,2	384	58,8

çocuk hastalıkları uzmanı tarafından yönlendirildiği, aile hekimi ve pratisyen hekim tarafında yönlendirilenin çok az olduğu gözlemlendi (Tablo 2).

Tablo II. Yönlendirmenin kim tarafında yapıldığının demografik dağılımı.

Yönlendiren	Sayı	%
Çocuk Hastalıklar uzmanı	265	40,6
Pratisyen Hekim	53	8,1
Çevre etkisi	30	4,6
Genel Cerrahi	28	4,3
Üroloji Uzmanı	8	1,2
Yönlendirenlerin toplamı	384	58,8
Kendi isteği ile başvuran	269	41,2
Toplam	653	100

Polikliniğe kendi isteği ile başvuranlarda çocuk ürolojisi hastalarının sayısı istatistiksel olarak yönlendirme ile başvuranlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu iki grup arasında çocuk cerrahisi hastaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktu ($p > 0,05$). Her iki grubun annesinin eğitim düzeyleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Tartışma

Çocukların cerrahi sorunları insanlığın ilk günlerinden beri bilinmekle birlikte, bunların çözülmesi toplumların sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve bilimsel gelişimleri ölçüsünde gerçekleştirilebilmektedir.

Çocuk cerrahisinin ilk, başlangıç ve önceki gelişme dönemlerine ait bilgilerimiz sınırlıdır⁽⁵⁾. Çocuk Cerrahisi dalının ortaya çıkması ve gelişmesindeki en önemli etken hiç kuşkusuz, çocuk hastanelerinin kurulmasıdır.

Dünyadaki ilk çocuk hastanesi Paris'te Mayıs 1802'de Napolyon Bonapart tarafından kurulan Enfants-Jesus Hastanesi olup, daha sonra adı Hospital des Enfants Malades olarak değiştirilmiştir^(4,6). Bu hastanenin açılması Avrupa'nın çeşitli ülkeleri ve ABD'de çocuk hastanelerinin kurulmasını tetiklemiştir. St. Petersburg'da Nicolai Çocuk Hastanesi, Viyana'da St. Annenspital, Macaristan'da Budapeşte Çocuk Hastanesi, Londra'da Great Ormond Street Hospital for Sick Children (1852) ve ABD'de Boston Çocuk

Hastanesi (The Children's Hospital, Boston, 1869) ilkler arasında yer almaktadır⁽¹⁾.

Bu hastanelerin kurulması ile birlikte çocuk cerrahisinin temelleri atılmışsa da, Dünyada modern çocuk cerrahisi dalının kurucusu sayılan öncüler çok eski olmayan bir dönemde; 2. Dünya Savaşı'ndan hemen önce ortaya çıkmıştır. Şu anda ise, çocuk cerrahilerinin sayısı dünyada binlerle, ülkemizde de yüzlerle belirtilmektedir⁽¹⁾.

Ülkemizde çocuk cerrahisi ile ilgili ciddi anlamda en önemli belgenin Amasyalı cerrah Şerafeddin Sabuncuoğlu'na (15. yy ortaları) ait "Cerrahiye-i İlhanıye" isimli iki ciltlik kitap olduğu bilinmektedir. Daha sonra, çocuk cerrahisi açısından en önemli girişim 19. yy sonlarında Sultan Abdulhamid tarafından kurulan Hamide-i Etfal Hastanesi (Şişli Çocuk Hastanesi) olarak kabul edilir⁽²⁾.

Çocuk cerrahisinin Türkiye'deki gelişim süreci 1961 yılından önce ve sonra olmak üzere iki dönem halinde incelenebilir.

1961 öncesi dönemde, 1931'de çocuk cerrahisi ve ortopedi'den ilk kez bahseden Cemil Topuzlu (Paşa) olmuş. Ancak, çocuk cerrahisinin gelişimi, diğer bilim dallarında olduğu gibi; Mustafa Kemal Atatürk'ün çoğunluğu Musevi olan Alman hocaların eğitim için Türkiye'ye davet etmesiyle başlamış ve daha sonraki yıllarda genç Türk hekimlerin yurtdışına gidip deneyimlerini artırarak yurda dönüşleri ile gelişmiştir. Bu hekimlerden eğitimini Almanya'da tamamladıktan sonra yurda dönen Prof. Dr. Akif Şakir Şakar, 1933 yılında ilk çocuk cerrahisi ve ortopedi kliniğini İstanbul Tıp Fakültesine bağlı Haydarpaşa Hastanesi'nde açmıştır⁽⁵⁾.

Ülkemizde, modern anlamda çocuk cerrahisinin ortopediden ayrılarak bağımsız bir bilim dalı haline gelmesi Şubat 1961'de Ege Tıp Fakültesinde Prof. Dr. İhsan Numanoğlu öncülüğünde başlamış, bunun ardından 1963'te Prof. Dr. Akgün Hiçsönmez Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi Bilim Dalı'nı kurmuştur. Çocuk cerrahisinin bu iki öncü kliniğinde yetişen çocuk cerrahları yurdun çeşitli bölgelerine dağılmış ve gittikleri yerlerde yetiştirdikleri bir sonraki nesil çocuk cerrahları da yeni merkezlerin kuruluşunda görev almışlardır. Bu genç ve gelişen

anabilim dalı ancak 1982 yılında çıkarılan 2547 sayılı Üniversiteler Kanunu ile "Anabilim Dalı" haline gelmiştir⁽¹⁻³⁾.

Çocuk cerrahisi yıllar geçtikçe daha fazla tanınmış, eskiye göre sağlık kuruluşlarında daha kolay yer bulmaya başlamıştır. Günümüzde ise tüm üniversiteler, Sağlık Bakanlığı'na bağlı tüm eğitim-araştırma hastaneleri ve tüm illerin devlet ve çocuk hastanelerinde çocuk cerrahisi klinikleri bulunmaktadır.

Bu kadar özveri ile mücadele veren çocuk cerrahlarının sayılarının giderek artmasına karşın, ilimizde çocuk cerrahisinin hangi hastalıklarla ilgilendiği halk ve hekimler tarafından yeteri kadar bilinmemektedir. Polikliniğe başvuran hastaların çok düşük bir oranının sağlık ocakları (pratisyen hekim) veya aile hekimleri tarafından yönlendirildiği görülmektedir. Kendi isteği ile veya yönlendirme ile polikliniğimize başvuran ana-babaların eğitim düzeyi arasında fark saptanmakla birlikte, kendi isteği ile çocuk cerrahisi polik-

liniğine başvuran ana-babalar arasında anlamlı düzeyde çocuk ürolojisi hastalarının bulunması; yeterli olmamakla birlikte, ana-babaların çocuk cerrahlarının çocuk ürolojisi ile de ilgilendiğini, yönlendirenlerden daha iyi bildiklerini ortaya çıkarmıştır.

Kaynaklar

1. Başaklar AC: Dünyada ve Türkiye'de çocuk cerrahisinin kısa tarihçesi. Bebek ve Çocukların Cerrahi ve Ürolojik Hastalıkları. Ankara Palme yayıncılık, 2006. Bölüm 1,1-11
2. Büyükcünel C: Çocuk Cerrahisinin Dünyü. Çocuk Cerrahisi II. Eğitim Kurultayı. Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Tıp Fakültesi 2-4 Mart 2007, Ankara.
3. Ege Üniversitesi çocuk cerrahi tarihçesi: İnternet. (<http://www.pedsurg.med.ege.edu.tr>)
4. Ehrenpreis T: 100 years of pediatric surgery in Stockholm with personal memories from the last 50 years. Prog Pediatr Surg 20:17-33, 1986
5. Numanoğlu İ: Çocuk cerrahisi. Pediatrik Cerrahi Dergisi 1(1):7-13, 1987
6. Prevot J: The history of pediatric surgery in France. Prog pediatr surg 20:9-15, 1986